

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

СМАДИЧ ІВАН ПЕТРОВИЧ

УДК 721.011.12

**АРХІТЕКТУРНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ СУЧАСНОЇ РЕКРЕАЦІЇ У
КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ**

18.00.01 — Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат архітектури, доцент
Юрчишин Галина Миколаївна,
директор Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв, заслужений архітектор України

Офіційні опоненти: доктор архітектури, професор
Шулик Василь Васильович,
комерційний директор ТОВ «Група компаній СП»,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва і професійної майстерності Луганського національного університету імені Т. Шевченка, м. Полтава;

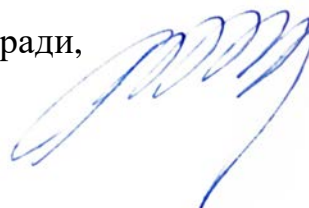
кандидат архітектури
Шульга Генадій Михайлович,
доцент кафедри містобудування Інституту архітектури Національного університету «Львівська Політехніка», м. Львів.

Захист відбудеться «16» травня 2017 р. о 13:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.35.052.11 в Національному університеті «Львівська Політехніка» (79013, м. Львів, вул. Степана Бандери, 12, ауд. 226 головного корпусу).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська Політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська 1).

Автореферат розісланий « 10 » квітня 2017 р.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради,
Д 35.052.11 к. арх., проф.

Петришин Г.П.

Загальна характеристика роботи

Карпатський регіон є одним із перспективних районів України для розвитку індустрії відпочинку. Він володіє значним ресурсним потенціалом: унікальна екосистема, що займає 37 тис. км², багата історія краю та добре збережені об'єкти матеріальної і духовної культури. Рекреаційний потенціал регіону високо оцінюється провідними вітчизняними та зарубіжними науковцями.

У минулому цей потенціал активно використовувався для організації відпочинку різних суспільних верств населення, створилася мережа рекреаційних об'єктів. Монополія держави на курортно-рекреаційні ресурси та соціально-економічні відносини радянського періоду не сприяли повноцінному розвитку індустрії відпочинку. У роки незалежності України в нових умовах (перехід до ринкової економіки, а також розвиток різних форм власності та систем господарювання) активізувалося освоєння рекреаційного потенціалу регіону та будівництво нових об'єктів.

Розвиток рекреації визнано провідним напрямом соціально-економічної діяльності краю. На тлі активної розбудови протягом останніх десятиліть нових потужних комплексів, а в окремих районах Карпатського регіону й надалі залишилася малорозвинена інфраструктура, загострюються екологічні та соціально-економічні проблеми, утрачаються естетичні якості та унікальність ландшафтів.

Фундаментальні питання теорії архітектури та організації просторів досліджували такі науковці, як: Білоконь Ю. М., Вадимов В. М., Гутнов О. Е., Дьомін М. М., Пучков А. О., Тімохін В. О., Фомін І. О., Черкес Б. С., Шулик В. В.

Ландшафтно-містобудівну складову регіону, його архітектурні та планувальні проблеми вивчали Габрель М. М., Криворучко Ю. І., Панченко Т. Ф., Петришин Г. П., Посацький Б. С., Шульга Г. М.

Історико-мистецьку та культурну складову рекреації в Карпатському регіоні досліджували Гуменюк Г. М., Лаврук М. М., Проскураков В. І., Соломченко О. Г., Юрчишин Г. М.. Над дослідженнями архітектурної спадщини краю працювали також Бевз М. В., Білінська О. Б., Бойко О. О., Бойко Х. С., Глушко О. О., Диба Ю. Р., Держипільський Л. М., Кугутяк М. В., Лесик О. В., Михайлишин О. Л., Ричков П. А., Тимофієнко В. І., Топилко С. І. та інші.

Рекреаційним районуванням та вивченням дослідженням потенціалу Карпат займалися: Гудима М. Г., Крачило М. П., Мазур Ф. Ф., Павлов В. І., Попович С. І., Приходько М. М., Федоренко Н. В. Архітектурну організацію рекреаційних об'єктів регіону досліджували Божук Т. І., Дутчак С. В., Кащенко Т. І., Проскураков В. І., Слепцов О. С., Тарас Я. М.

Несистемність освоєння ресурсів рекреації загострила потребу оновлення ландшафтно-містобудівних рішень та зміни підходів до архітектурної організації рекреаційних об'єктів краю.

Актуальність теми дослідження зумовлена потребою вдосконалення науково-методичного інструментарію обґрунтування архітектурно-планувальних рішень рекреаційних об'єктів, шляхів ландшафтно-просторової реорганізації та розвитку рекреаційного простору регіону в нових соціально-економічних та політичних умовах.

Метою дослідження є виявлення особливостей архітектурно-планувальної організації об'єктів сучасної рекреації, обґрунтування принципів та методичних рекомендацій удосконалення їхніх архітектурних рішень.

Виходячи зі сформульованої мети, окреслено **завдання дослідження**:

- визначити стан дослідженості рекреації в контексті вітчизняного та зарубіжного досвіду;
- обґрунтувати методичний інструментарій із проведення дослідження архітектурної організації та розвитку об'єктів сучасної рекреації;
- здійснити аналіз незадіяних рекреаційних ресурсів та їхнє розташування на території Карпатського регіону;
- систематизувати об'єкти сучасної рекреації та визначити особливості їх архітектурно-планувальних рішень;
- виділити чинники впливу на архітектурну організацію та розвиток об'єктів сучасної рекреації на теренах Карпатського регіону;
- обґрунтувати вимоги й принципи архітектурно-планувальної організації та розвитку рекреації в регіоні;
- розробити методичні рекомендації щодо формування архітектурно-планувальних рішень об'єктів сучасної рекреації.

Об'єктом дослідження є об'єкти сучасної рекреації в Карпатському регіоні України.

Предмет дослідження — архітектурно-планувальна організація об'єктів сучасної рекреації.

Теоретико-методичну основу дисертації складає сукупність принципів та методів пізнання, спрямованих на об'єктивне, усебічне дослідження об'єктів сучасної рекреації, яка включає аналіз та оцінку незадіяних рекреаційних ресурсів Карпатського регіону, а також визначення особливостей архітектурно-просторової організації об'єктів сучасної рекреації. Використовувалися історичний, картографічний методи, аналіз проектних та статистичних матеріалів, наукових джерел. Вихідні дані для наукового аналізу отримані методом натурних обстежень та архітектурно-містобудівної інвентаризації. Використано методи графічного моделювання на основі картограм та даних ГІС.

Межі досліджень

Територіальні межі дослідження. У роботі розглядається архітектурно-планувальна організація об'єктів сучасної рекреації, що сформовані в гірських районах Івано-Франківської області (Косівському, Верховинському, Коломийському, Надвірнянському, Долинському, Рожнятівському та Богородчанському районах). Проаналізовано 150 зразків об'єктів сучасної рекреації, які репрезентують сучасну рекреацію в гірській частині Івано-Франківщини.

Хронологічні межі охоплюють період 1991-2017 рр.

Наукова новизна одержаних результатів:

У дисертації вперше:

- обґрунтовано й уведено в науковий обіг термін «об'єкт сучасної рекреації», подано визначення та запропонована класифікація з виділенням п'яти видів;
- встановлено просторове розосередження незадіяних рекреаційних ресурсів на

території дослідження, здійснено їхній аналіз та дано оцінку для архітектурно-містобудівних завдань;

- визначено особливості розміщення та архітектурно-планувальної організації об'єктів сучасної рекреації;
- запропоновано принципи та методичні рекомендації вдосконалення архітектурних рішень сучасних видів рекреації на нових та рекреаційно-освоєних територіях;

удосконалено:

- методика виявлення та дослідження архітектурно-планувальних рішень об'єктів сучасної рекреації

отримали подальший розвиток:

- систематизація чинників, що зумовили появу об'єктів сучасної рекреації, особливості та шляхи подальшого розвитку їхніх архітектурних рішень;
- вимоги до архітектурно-планувальної організації об'єктів сучасної рекреації.

Зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри архітектурного проектування інституту архітектури, будівництва і туризму Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу на 2013-2016 рр. за темою «Архітектурно-просторова інвентаризація та обґрунтування проектних рішень відновлення історичних рекреаційних об'єктів Прикарпаття» (розділ «Принципи архітектурно-просторової організації нових видів рекреації в Карпатському регіоні»). Тема дисертації відповідає таким державним документам «Концепція Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022р.» (схвалена Кабінетом Міністрів України 01.08.2013р.).

Практичне значення отриманих результатів дослідження. Розроблені в дисертації положення становлять практичну основу вдосконалення і розвитку рекреаційної системи Карпатського регіону, підвищення соціально-економічної та екологічної ефективності проектних рішень, комфортності та естетичної привабливості рекреаційного середовища. Дані дослідження дозволяють вирішити низку питань при розробці програм розвитку регіону, окреслюють функціональне спрямування та найдоцільніше використання наявних рекреаційних ресурсів.

Результати даних досліджень апробовано в курсовому та дипломному проектуванні інституту архітектури будівництва і туризму ІФНТУНГУ, у практичних рекомендаціях до інвестиційних проектів розвитку Косівського району, а також архітектурних проектів у галузі рекреаційного будівництва, що виконав автор.

Наукові положення, розробки та висновки дисертації є результатом самостійно проведених авторських досліджень у галузі вдосконалення архітектурної організації рекреаційного середовища Карпатського регіону.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження за темою дисертації оприлюднені у формі доповідей:

а) на міжнародних наукових конференціях: «Традиции и современное состояние культуры и искусств» (Мінськ, 2013), «Scientific and practical edition» (Копенгаген, 2014); «Образование. Наука. Культура» (Гжель, 2013), «The European Scientific and Practical Congress» (Прага, 2014);

б) на всеукраїнських наукових конференціях: «Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст» (Полтава, 2015) // Всеукраїнський науково-практичний семінар «Графічна освіта у ВНЗ: стан та перспективи» (Івано-Франківськ, 2013).

Публікації: Основні положення та результати досліджень викладено в 6 наукових публікаціях у наукових фахових виданнях України та в 1 науковій статті в науковому періодичному виданні іншої держави, 7 – у матеріалах конференцій, 12 публікацій виконано одноосібно, 1 – у співавторстві. Особистий внесок здобувача у працях, написаних у співавторстві, що полягає у виконанні опису та обґрунтуванні пропозицій включення народної культури в рекреаційну інфраструктуру Карпатського регіону.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів та висновків, загальний обсяг роботи складає 304 сторінки, робота містить 75 ілюстрованих таблиць та зображень, список джерел та літератури із 215 пунктів, а також додатку, який містить таблиці та ілюстрації.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** подано загальну характеристику дослідження, обґрунтовано актуальність теми, мету й головні завдання, указано об'єкт, предмет та методи дослідження, висвітлено наукову новизну й практичну цінність, подано відомості про апробацію дисертаційної роботи.

У першому розділі **«СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РЕКРЕАЦІЇ В КАРПАТСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ»** уточнено поняття «рекреація», визначено основні трактування даного терміну та особливості типологічного поділу. Розглянуто стан дослідження рекреаційної проблематики та рекреаційного середовища регіону. На прикладі зарубіжного та вітчизняного досвіду виділено та класифіковано сучасні види рекреації.

У *підрозділі 1.1 «Рекреація як об'єкт дослідження та її особливості»* уточнено термін «рекреація» - сукупність явищ і стосунків, які виникають у процесі використання вільного часу для оздоровчої, пізнавальної, спортивної і культурно-дозвільної діяльності в складі організованих груп на спеціалізованих територіях, що знаходяться поза населеним пунктом, тобто місцем постійного проживання. При цьому вона включає як організовану, так і неорганізовану форми відпочинку.

Провівши періодизацію та порівняльний аналіз розвитку рекреації в Європі та на теренах Карпатського регіону, простежується стрімкий розвиток нових видів відпочинку з 1991 року, що пов'язано із соціально-економічними та політичними перетвореннями в державні. Інфраструктура рекреації та нові її види, що створені в пострадянський період, прийнято вважати *сучасною рекреацією*, що функціонує в межах окремо взятого регіону. Приналежність до об'єктів сучасної рекреації сформована завдяки відповідності більш ніж половині критеріїв, що відносяться до сучасної рекреації та стосуються: часу створення (часовий критерій), особливостям функціональної та планувальної організації (архітектурний критерій), інженерної та технічної інфраструктури (технологічний критерій), впливу на оточення (екологічний критерій), рівня поліфункціональності та відповідності культурним та етнічним

особливостям (соціальний критерій) та системі господарювання (економічний критерій). Отже, *об'єктами сучасної рекреації* є об'єкти архітектури та інфраструктури, основною функцією яких є рекреаційна, а також ті, що за своїми архітектурними економічними, соціальними, екологічними, екологічними, технологічними критеріями відображають нові підходи до формування об'ємно-просторових, конструктивних, інженерних вирішень, розпланувальних та функціональних схем.

У підрозділі 1.2 «*Стан та джерельна база дослідження рекреації в Карпатському регіоні*» розглянуто ступінь висвітлення теми в публікаціях українських і зарубіжних дослідників. Науковий доробок подано за тематичним принципом.

Проблеми пов'язані розвитком рекреаційного комплексу в Карпатському регіоні досліджували в Інституті економіки АН України (1978 р.), а розміщення курортів, місць відпочинку й туризму – у Київ НДІМА (1976-1986 рр.).

Аналіз наукових напрацювань дозволив створити модель роботи науковців над вивченням Карпатського регіону в різні періоди, схему хронології досліджень, згідно з якою встановлено стан дослідження сучасної рекреації, що показує недостатнє вивчення рекреаційних можливостей, інтеграції в європейський рекреаційний простір та потребу пошуку нових шляхів ефективного розвитку рекреації в нових умовах держави та регіону.

Джерельна база дослідження сучасної рекреації представлена трьома групами матеріалів. До *першої групи* належать документи офіційного характеру, а саме: ДБН Б.2.2-5:2011 «Благоустрій території», ДБН В.2.2-20:2008 «Будинки і споруди. Готелі», ДБН 360-92** «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень», Закон України "Про туризм», Програма розвитку туризму в Косівському районі на 2011-2015 роки, Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. № 583 «Про затвердження державної програми розвитку туризму на 2002-2010 роки», Рішення Рожнятівської районної ради «Про програму розвитку інвестиційної діяльності, міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Рожнятівського району на 2012-2015 роки», рішення Долинської районної ради шостого скликання «Про програму розвитку туризму в Долинському районі на 2012 - 2015 роки» тощо.

До *другої групи* належать опубліковані та архівні матеріали Інституту Економіки АН УРСР («Проблеми розвитку курортно-оздоровчого комплексу в Карпатському регіоні», «Основні напрями розвитку індустрії відпочинку в Карпатах»); Інституту КНДІМА («Формування і планувальна структура курортно-рекреаційних утворень 1976-1986 рр.»); проекти відділів архітектури й містобудування в Косівському, Верховинському, Богородчанському, Рожнятівському, Долинському, Надвірнянському, Коломийському районах, а також праці провідних спеціалістів у області архітектурно-містобудівної організації рекреації.

Третю групу джерел складають матеріали статистичної звітності, проектної документації, 150 зразків об'єктів сучасної рекреації, що реалізовані на території 7 гірських районів Івано-Франківської області. Проведено архітектурно-ландшафтну інвентаризацію 75% території Івано-Франківської області в межах Богородчанського,

Коломийського, Косівського, Верховинського, Долинського, Надвірнянського, Рожнятівського районів, що включає фотофіксацію, вибіркові обмірні креслення та аналіз проектних рішень тощо. Вони показують практику проектування та реалізації сучасних видів рекреації. Комплексне дослідження джерельної бази дало можливість авторові охарактеризувати досліджуваний об'єкт, урахувати досвід інших спеціалістів з інших предметних сфер.

У підрозділі 1.3 «Вітчизняний та світовий досвід забезпечення розвитку сучасної рекреації в гірських районах» проведено аналіз світового досвіду функціонування рекреації та її архітектурно-просторової організації. Наприклад, досвід функціонування агротуризму Німеччини показав шляхи реформування сільського господарства у 80-х роках ХХ століття та створення сільського туризму на основі садибних господарств місцевих жителів. Сьогодні рекреація європейських країн розвивається шляхом підвищення атрактивності, випереджуючого розвитку інфраструктури, використовуючи історично сформовані методи ведення господарства та побуту, забезпечення музеєфікації сільської архітектури місцевих жителів. На основі аналізу функціонування передгірської та гірської частин Швейцарії, Австрії, Східної Франції, Німеччини, Польщі, Великобританії сформовано основні види рекреації, що дозволяють забезпечити всесезонність функціонування відпочинкової сфери регіону. Такими сучасними видами рекреації є сільський туризм, відвідування археологічних та архітектурних пам'яток, подієвий та дитячий туризм (Діснейленд, парки розваг), екстремальний туризм тощо.

На основі аналізу наукових джерел і досвіду реформування та розвитку рекреації у Франції, Німеччині, Польщі, Великобританії сформовано класифікацію об'єктів **сучасної рекреації** Карпатського регіону. Це об'єкти – які відносяться до таких видів рекреації як *сільський туризм, реколекційна, гірськолижна, екстремальна, археологічна та етнографічна рекреація.*

У другому розділі **«МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ОБ'ЄКТІВ СУЧАСНОЇ РЕКРЕАЦІЇ»** обґрунтовано теоретичні, емпіричні та спеціальні методи, що застосовуються в дослідженні архітектури об'єктів і рекреаційного середовища.

У підрозділі 2.1 «Загальнонаукові методи дослідження рекреаційної діяльності» продемонстровано використання загальнонаукових методів дослідження. Визначено, що для аналізу стану розвитку рекреації на певному етапі його функціонування використовується метод *пофакторного аналізу, комплексної оцінки та порівняння.*

Для перевірки результатів дослідження в рекреації використовують метод *експерименту*. Застосовано *синтез* дослідження рекреації — об'єднання результатів окремих досліджень та подальше застосування *методу моделювання*, що ґрунтується на заміні явища на його аналог, що містить риси оригіналу. У проведених дослідженнях використовується *метод індукції* — прийом дослідження, за допомогою якого формується загальний висновок про ознаки та стан об'єкта, складений на основі вивчення окремих його частин. Також проводиться характеристика тенденцій архітектурної організації і розвитку об'єктів сучасної рекреації на основі аналізу вибраних типових аналогів, виявлення їх особливостей.

У підрозділі 2.2 «Методи аналізу незадіяних ресурсів та оцінка рекреаційного потенціалу територій» охарактеризовано методи аналізу рекреаційних ресурсів, як умови розвитку сучасних видів рекреації в регіоні: *картографічний, експертний та розрахунково-нормативний методи*. Вони спираються на комплексну оцінку рекреаційної ситуації.

Суміжно з ним застосовувався *метод оцінки просторової ситуації*, головним завданням якого є виявлення особливостей просторового розміщення рекреаційних об'єктів та пошук закономірностей їхньої організації. Для збору інформації про ефективність використання рекреаційних ресурсів та показників розвитку інфраструктури використовуємо аналіз *статистичних матеріалів*. При аналізі рівня просторового розвитку рекреаційного середовища використовувався метод *комплексної оцінки ресурсів*. Завдяки використанню даних методів отримана інформація про потенціал незадіяних рекреаційних ресурсів та їх розміщення на території Карпатського регіону.

У підрозділі 2.3 «Методи досліджень архітектурної організації і розвитку об'єктів сучасної рекреації» представлено методіку проведення комплексного дослідження архітектурно-планувальної організації об'єктів сучасної рекреації. Вона ґрунтується на детальних дослідженнях статистичних матеріалів та проектною документації, а також архітектурно-просторової інвентаризації на місцях. Ця методика передбачає виконання наступної поетапності роботи: аналіз містобудівної документації та статистичних даних у регіоні дослідження (звітів районних та обласних відділів статистики, схем розташування об'єктів сучасної рекреації); аналіз проектною документації та генеральних планів об'єктів сучасної рекреації; архітектурно-ландшафтна інвентаризація, що включає виїзд на ділянку розташування об'єкта, фотофіксацію, обмірні креслення, характеристику конкретного об'єкта відповідно до обґрунтованих показників і характеристик; аналіз архітектурно-планувальної організації об'єктів сучасної рекреації та виявлення функціональних і типологічних особливостей; виділення чинників, що вплинули на створення, архітектурні рішення та розвиток об'єктів сучасної рекреації. На цьому етапі регіон диференціюється в залежності від розміщення, структури та архітектурних рішень об'єктів сучасної рекреації.

Сформовано методичний інструментарій у відповідності до якого проведено авторське дослідження.

У третьому розділі **«АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА НЕЗАДІЯНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ»** розглядаються рекреаційні ресурси, їхні види, структура та розташування; проведена оцінка потенціалу незадіяних рекреаційних ресурсів як основи розвитку галузі.

У підрозділі 3.1 «*Види і структура рекреаційних ресурсів у Карпатському регіоні*» на основі джерел дослідження з'ясовано рекреаційний потенціал Карпатського регіону, виявлено основні рекреаційні райони, ступінь освоєння та рекреаційні потужності. Розглянуто основні підходи класифікації рекреаційних ресурсів, а саме - сутнісний (за предметною сутністю ресурсу) та діяльнісний (за характером використання), а також ціннісний: функціональний; атрактивний; еколого-економічний.

У роботі використано типологію рекреаційних ресурсів за *природно-ландшафтними* (клімато-терапевтичні, орографічні, бальнеологічні, ландшафтні, флоро-фауністичні, водні та лісові), *культурно-історичними* (пам'ятки історії та культури, архітектурні, мистецькі, релігійні, археологічні пам'ятки та *інфраструктурними* (геополітичні, транспортні, інформаційні, трудові ресурси, ресурси господарського комплексу та соціальна інфраструктура) характеристиками рекреаційних ресурсів. При цьому кожна категорія даних ресурсів представлена у Карпатському регіоні та відображає особливості формування рекреаційного середовища у природньому оточенні, історико-культурному пласті надбань регіону та розвитку інфраструктури. Особливості категорійного поділу дозволяють визначити ресурсний потенціал гірської частини Карпат (флоро-фауністичні, клімато-терапевтичні, бальнеологічні), передгірських населених пунктів (орографічні, водні, ландшафтні рекреаційні ресурси), а також простежити їхній вплив на формування та специфіку рекреаційної архітектури.

У підрозділі 3.2 «Розташування рекреаційних ресурсів у регіоні» проведено аналіз даних обласних відділів статистики та наукових праць, де висвітлено рекреаційний потенціал Карпатського регіону. Це дозволило сформулювати схему просторового розосередження рекреаційних ресурсів. На території дослідження охарактеризовано 4 рекреаційних райони з різною спеціалізацією, ступенем освоєння, рекреаційними потужностями, перспективами розвитку, значенням їхнього функціонування для галузі в межах України. Це Мізунський, Яремчансько-Ворохтянський, Косівський, Верховинський рекреаційні райони, розроблено схему просторового розташування рекреаційних ресурсів. Вона показує, що найбільший пласт культурно-історичних рекреаційних ресурсів, що представлений усіма підтипами, розташований у Косівському, Коломийському та Верховинському районах. Релігійні ресурси цих районів мають передгірське розташування. У Надвірнянському, Косівському та Верховинському районах представлені всі види рекреаційних ресурсів. Гірськолижна спеціалізація рекреації цих районів, активний розвиток транспортної мережі та інвестицій забезпечили розвиток інфраструктурних рекреаційних ресурсів, що є головною особливістю, в порівнянні з іншими районами. *Природно-ландшафтні рекреаційні ресурси* становлять основу рекреації Рожнятівського району. Основу рекреаційного потенціалу Долинського району складають бальнеологічні та клімато-терапевтичні рекреаційні ресурси, відповідно й спеціалізація даного району сформована в санаторно-курортному типі рекреації. У Верховинському районі існує потенціал використання всіх типів рекреаційних ресурсів, що представлено як геополітичним розміщенням району на кордоні з Румунією, так і природо-кліматичними особливостями району та розміщенням на її території найвищих вершин Українських Карпат.

Проаналізувавши схему просторового розосередження рекреаційних ресурсів та схему стану розвитку рекреації в гірських районах Івано-Франківської області, визначені основні особливості ландшафтно-просторової організації та перспективи розвитку рекреації в Карпатському регіоні.

Таблиця 3.9 Оцінка потенціалу незадіяних рекреаційних ресурсів в гірських районах Івано-Франківської області

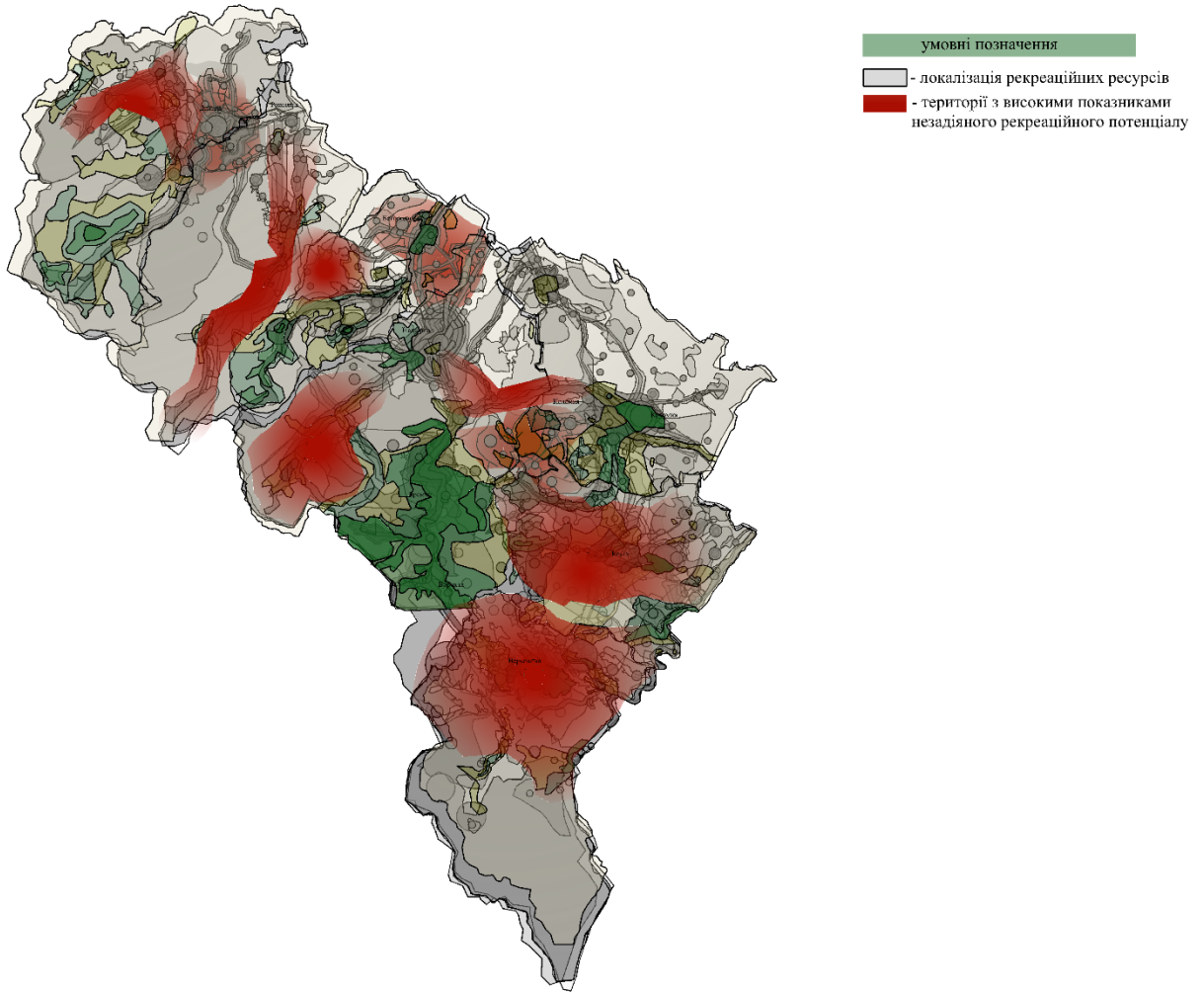
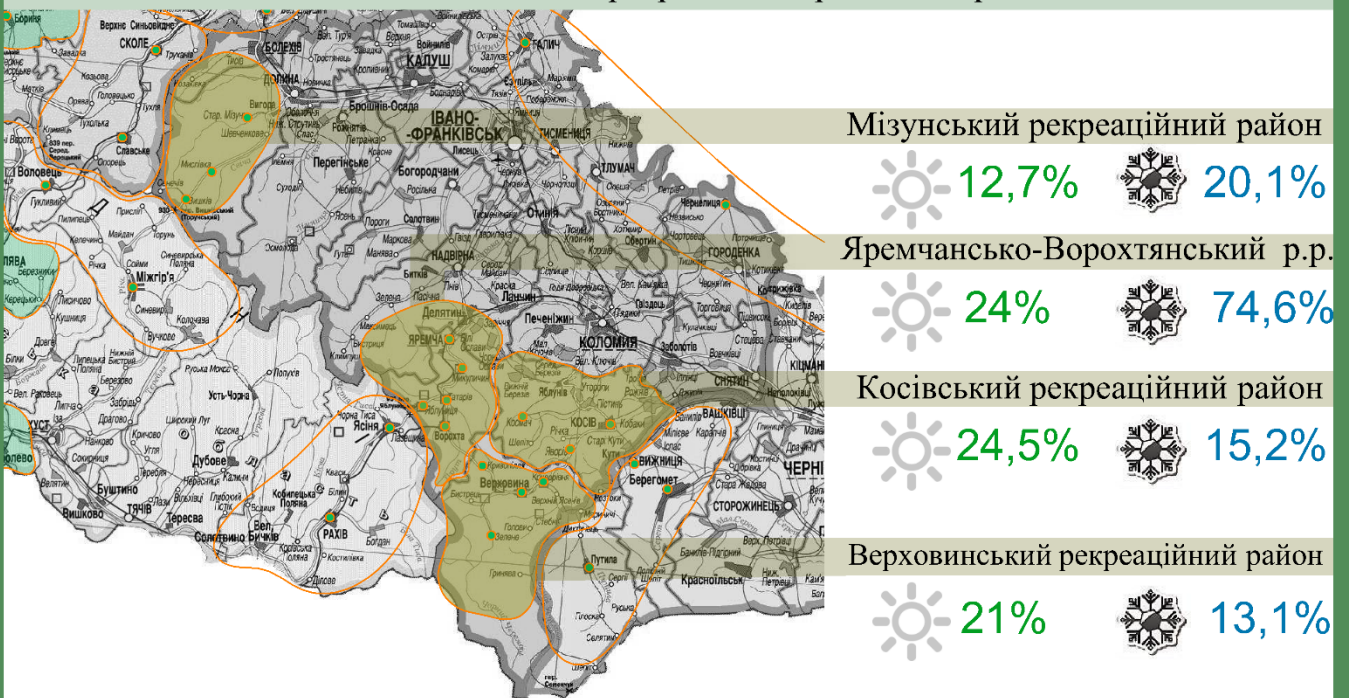

Схема навантаження рекреаційних районів Карпат

Зокрема: визначальне місце рельєфу в рекреаційному зонуванні; недостатній розвиток транспортної мережі; високий рівень розвитку культурно-історичних складових рекреаційних ресурсів. Окрім того, слід підкреслити нерівномірне розміщення рекреаційних ресурсів у просторі регіону; пріоритетність окремих видів рекреаційних ресурсів у межах населених пунктів; нерівномірне використання атрактивних рекреаційних ресурсів у зв'язку з поганим розвитком транспортних мереж на території; відсутність ефективних зв'язків між окремими видами рекреаційних ресурсів. Саме ці ознаки є визначальними у формуванні рекреаційного майбутнього Карпатського регіону.

У підрозділі 3.3 «Оцінка потенціалу незадіяних рекреаційних ресурсів регіону» на основі аналізу джерельної бази та натурних обстежень дано оцінку незадіяних рекреаційних ресурсів як основи розвитку сучасних видів рекреації та їх архітектурної організації. На основі даних районних відділів архітектури та містобудування щодо кількості об'єктів рекреації на території дослідження, розроблено схеми стану розвитку рекреації в гірських районах Івано-Франківської області. Шляхом співставлення схем розташування рекреаційних ресурсів та інтенсивності розвитку рекреації визначено ефективність використання рекреаційних ресурсів. Зокрема встановлено, що найвищий рівень рекреаційного освоєння мають Надвірнянський та Долинський райони. Тут існує потенціал розвитку гірськолижної рекреації, на основі сформованої інфраструктури, та екстремального відпочинку.

Потенціал розвитку історико-мистецьких рекреаційних ресурсів сіл Косівського, Верховинського та Коломийського районів, а також існуючі музеї декоративно-прикладного мистецтва, можуть стати основою розвитку історико-культурного виду рекреації на цій території. Основою розвитку реколекційної рекреації є відродження релігійних центрів. На досліджуваній території функціонують 5 центрів: у с. Манява Богородчанського району, с. Отинія Коломийського району, с. Путила Верховинського району, м. Коломия, с. Дземброня Веховинського району. У Коломийському районі існує потенціал інфраструктурних рекреаційних ресурсів (мережа автодоріг, геополітичне положення), що забезпечить розвиток реколекційної рекреації в межах ареалу.

Проведений аналіз інтенсивності рекреаційного освоєння показує низький розвиток рекреації в передгірських населених пунктах. Найбільш чітко цю проблему можна простежити на прикладі Коломийського району. Ресурсний потенціал функціонування рекреаційної інфраструктури орієнтований на природно-ландшафтні умови. Відсутність орографічних і лісових ресурсів та 50-річна державна політика розвитку аграрного сектору зумовила низький рівень розвитку інфраструктури відпочинку в Коломийському і Косівському районах, де існує найбільший потенціал функціонування сільського туризму.

У четвертому розділі «**ЧИННИКИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ВИДІВ РЕКРЕАЦІЇ**» проведено систематизацію об'єктів сучасної рекреації в гірських районах Івано-Франківщини та виявлено архітектурно-планувальні особливості їх організації.

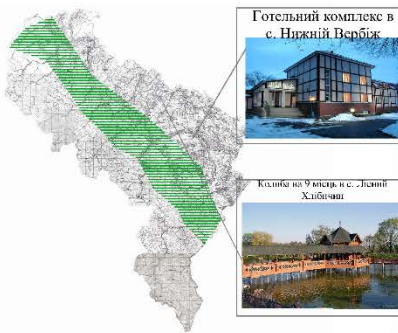
Таблиця 4.2 Інтегральна систематизація об'єктів сучасної рекреації

за природно-ландшафтними умовами

в гірській частині регіону

в передгірській частині регіону

в рівнинній частині регіону

за розміщенням об'єкту рекреації в системі розселення

в складі населеного пункту

поза населеним пунктом

з дотичним розміщенням

за транзитною інфраструктурою

до 500 м від автошляхів регіонального значення

0,5-1,5 км від автошляхів регіонального значення

більше 1,5 км від автошляхів регіонального значення

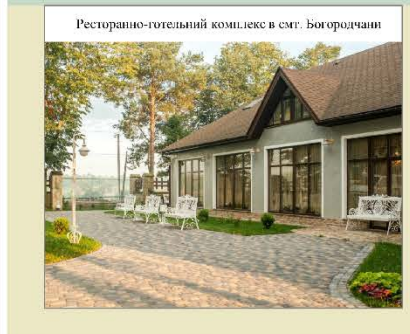

за формою власності

державні

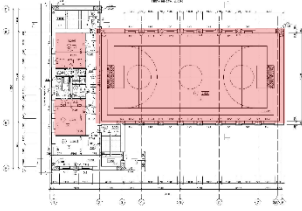
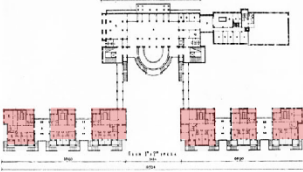
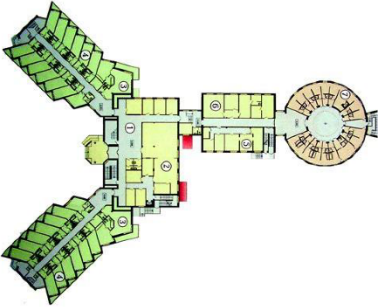
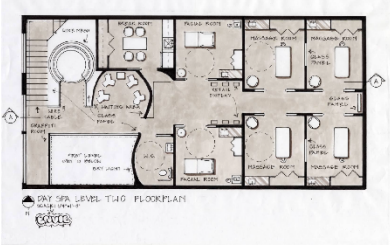

приватні

колективні

Продовження таблиці 4.2 Інтегральна систематизація об'єктів сучасної рекреації за складом та поєднанням функцій рекреаційних як основних функцій

<p>проживання</p>	<p>спортивні</p>	<p>лікувальні</p>
		
<p>План II поверху готелю в с. Полянича</p>	<p>План I поверху спортивного комплексу в м. Надвірна</p>	<p>План лікувально-оздоровчого санаторію м. Микуличин</p>
<p>об'єкти рекреації та туризму</p>	<p>будинки, споруди та приміщення підприємств побутового обслуговування:</p>	<p>садиби зеленого туризму</p>
		
<p>план туристичного комплексу в с. Татарів (проектні пропозиції)</p>	<p>споруда лазні в смт. Ворохта (проектні пропозиції)</p>	<p>план садиби в с. Ільті Верховицького району</p>

другорядних рекреаційних функцій у складі інших об'єктів

<p>сакральні споруди та комплекси</p>	<p>об'єкти торгівлі та харчування</p>	<p>будинки, споруди та приміщення культурно-видовищних, дозвілєвих та культових закладів</p>
 <p>сакральна функція</p>	 <p>комерційна функція</p>	 <p>виставково-мистецька функція</p>
<p>План I поверху церкви в с. Нижній Вербіж Коломийського району</p>	<p>План I поверху торгово-розважального центру в м. Яремча</p>	<p>План I поверху садиби-музею в с. Пістинь (проектні пропозиції)</p>

У підрозділі 4.1 «Систематизація об'єктів сучасної рекреації на теренах регіону» проведено структурування об'єктів сучасної рекреації за: *природно-ландшафтними умовами* – об'єкти, що розміщені в гірській, передгірській та рівнинній частинах регіону; *розміщення в системі розселення* - розташовані в складі населеного пункту, поза ним та з дотичним розміщенням; *транзитною інфраструктурою* – об'єкти розташовані на відстані до 500 м від автошляхів регіонального значення, 500-1,5 км та більше 1,5 км; *способом розпланування* - із комплексним поєднанням об'єктів проживання, харчування, атракцій у межах однієї ділянки; з кущовим та роздільним їхнім розміщенням;

функціональним призначенням, складом та поєднанням функцій – рекреаційних як основних (туристичні бази та комплекси, об'єкти проживання, індивідуальне житло місцевих жителів, споруди та приміщення охорони здоров'я та відпочинку, будинки, споруди та приміщення підприємств побутового обслуговування, спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди) та рекреаційних – як додаткових функцій (другорядних у складі інших об'єктів): сакральних; торгівельних; харчування, будинки, споруди та приміщення культурно-видовищних, дозвіллевих та культових закладів; *формою власності* - державні; приватні та об'єкти кооперативної форми власності; *функціонування у складі рекреаційного комплексу виділяються*: монофункціональні та поліфункціональні (з пріоритетною та без пріоритетних функцій); *видами використання рекреаційних ресурсів* - орієнтовані на природно-ландшафтні, історико-мистецькі, інфраструктурні рекреаційні ресурси; *умовами розвитку та модернізації об'єктів і територій* - без можливості реформування об'єктів рекреації на ділянці розміщення; з можливістю будівництва додаткових об'єктів на території; з можливістю реконструкції і модернізації існуючої інфраструктури та розвитку рекреації без спорудження нових об'єктів.

У підрозділі 4.2 «Особливості архітектурно-планувальної організації об'єктів сучасної рекреації в регіоні» визначено особливості архітектури об'єктів сучасної рекреації, кожного з досліджуваних видів сучасної рекреації. Проаналізовано архітектурно-планувальні вирішення 150-ти об'єктів сучасної рекреації, які об'єднано в шість груп. Зокрема:

Сільський туризм (котедж у с. Кобаки Косівського р-ну, котедж у с. Довгопілля Верховинського району, котедж у с. Соколівка Косівського району). Архітектурно-планувальними особливостями цих об'єктів є збільшення зон відпочинку та ускладнення структури стежкової мережі на території господарства. Інколи з'являються додаткові елементи атракцій: ставок, дитячий майданчик тощо. У плануванні збільшується площа гостинної частини, а також з'являються приміщення санвузла та котельні.

Археологічна рекреація (туристичні маршрути до мегалітичних святилищ у межах Косівського та Верховинського районів). На думку дослідників М. В. Кугутяка та Л. М. Держипільського, основі мегалітичні об'єкти знаходяться в межах Косівського та Верховинського районів і трактуються як «місце сили». Крім того, авторами висунута теорія про створення доісторичного календаря, на що вказує чітка векторність розміщення цих об'єктів щодо сторін світу. Рекреація даного виду знаходиться на початковому етапі формування. Сьогодні створені туристичні маршрути

для популяризації археологічних знахідок, а невелику кількість рекреантів, метою подорожі яких є саме відвідування археологічних знахідок регіону (близько 500 осіб/рік), забезпечують готелі та садиби зеленого туризму в навколишніх населених пунктах. Проте з транспортної схеми бачимо, що формування туристичних маршрутів із транспортною доступністю доцільно проводити за двома зонами: 1) г. Кичера – г. Клифа – печ. Довбушанка – кам. Довбуша, із центром у селі Прокурава; 2) кам. Довбуша - г. Лисина – г. Терношора – г. Лисинка, із центром у селі Брустури. Як бачимо, саме камені Довбуша формують центр можливої рекреаційної зони міфологічно-пізнавального спрямування.

Етнографічна рекреація («Маєток Святого Миколая» в с. Пістинь Косівського району, садиба з майстернею ліжникарства в с. Яворів Косівського району та інші об'єкти рекреації, які розвиваються на основі автентичних особливостей побуту та потенціалу народних промислів). Особливістю змін є поява репрезентативної функції, яка передбачає визначальне місце саме процесу створення творів декоративно-прикладного мистецтва. Збільшується площа виробничих приміщень (майстерень), що може вмістити до 20 рекреантів. У кожній садибі даного виду рекреації створено міні-музеї, де представлені зразки найкращих творів майстрів. Ускладнюється планувальна структура садиб – з'являється зона харчування рекреантів, інколи торгівельна функція. Місця проживання рекреантів знаходять у окремій будівлі, при цьому споруда музею-майстерні розташована в межах даного або сусіднього господарства. Залежно від виду виробництва (ліжникарство, писанкарство, ткацтво) на території господарства створюються імпровізовані виставкові майданчики-ятки з виробами майстрів декоративно-прикладного мистецтва. Створюються малі архітектурні форми: навіси, альтанки тощо.

Екстремальна рекреація (гірськолижний комплекс «Бескид» у с. Мислівка Долинського району, туристична база рафтингу в с. Дземброня Верховинського району) - рекреація, що пов'язана з екстремальними видами спорту та відпочинком з підвищеним травматизмом і використанням спеціального спорядження та засобів пересування. Аналіз об'єктів сучасної рекреації показав, що інфраструктура забезпечення функціонування окремих підвидів екстремальної рекреації в Карпатському регіоні недостатньо розвинена, а стихійне функціонування наносить непоправну шкоду екосистемі краю (катання на квадроциклах руйнує природні ландшафти). Прикладом розвиненої інфраструктури екстремальної рекреації є туристична база рафтингу в с. Дземброня. Генеральне планування закладу передбачає створення зони паркування трейлерів із байдарками, господарської зони біотуалетів та смітників, зони наметового містечка та організованих з'їздів до річки. При цьому в планувальній структурі об'єкта простежується забезпечення вимог інсоляції номерів, створення панорамного огляду процесу сплаву.

Реколекційна рекреація (реколекційний центр у с. Гошів Долинського району, монастир «Дзвінхоха» в с. Отинія Коломийського району, монастир редемтористів у с. Дземброня Верховинського району). Особливістю змін в архітектурно-планувальній організації комплексів цього виду рекреації є ускладнення первинної функції релігійного центру на період богослужіння чи його відвідування як музею автентичних зразків іконопису, різьблення тощо. Додається функція тимчасового

проживання, що забезпечена розміщенням хостелів на території центру, навчальна функція – з організацією навчальних класів тощо. 80% відвідування рекреаційних комплексів відбувається в складі груп у межах 1-3-денної поїздки, відповідно з'являються заклади харчування (трапезні) для відвідувачів. При цьому на період великих релігійних свят кількість рекреантів зростає у 5 разів, відповідно до цього, на території комплексів організовуються місця відпочинку, тимчасові навіси, павільйони, біотуалети.

Гірськолижна рекреація (гірськолижний комплекс «Яремче» в с. Мислівка Долинського району, ТК «Буковель» с. Поляниця, Яремчанська м.р.). Як зазначалося при аналізі об'єктів сучасної рекреації, особливе місце займає створення естетичної композиції методами ландшафтної організації рельєфу: терасування, створення алей, поєднання пейзажних та регулярних елементів розпланування. На відміну від попередніх десятиліть, в об'єктах сучасної рекреації відбувається збільшення площі загальної території до території забудови. При цьому дана тенденція розвивається шляхом функціонування різних об'єктів на єдиній відкритій території. Таким чином основними особливостями в архітектурно-планувальній організації об'єктів сучасної рекреації є: підвищення атрактивності рекреаційних територій; зменшення площ території окремих рекреаційних комплексів; диференціація зон відпочинку та їх поділ за віковими групами та видами відпочинку; зростання відкритості на природне оточення; збільшення гнучкості планувальної структури комплексів; рекомендаційний характер архітектурно-планувальних нормативів та обмежень при дотриманні вимог екологічності, техногенної та пожежної безпеки; створення додаткових атракцій, що локалізуються безпосередньо в межах комплексу (плавальні басейни, сауни, більярдні); покращення та модернізація місць загального відпочинку (лаундж-зони), використання сучасного сервісу в рекреаційних об'єктах (інтернет, кабельне телебачення); пошук об'ємно-просторових та дизайнерських вирішень, орієнтованих на відродження традиційних форм архітектури та середовища; використання нових енергоефективних матеріалів, сучасних конструкцій та нових технологій будівництва при спорудженні окремих об'єктів на території рекреаційних закладів.

У підрозділі 4.3 «Чинники впливу на формування об'єктів сучасної рекреації в Карпатському регіоні» на основі аналізу незадіяних рекреаційних ресурсів та особливостей архітектурно-планувальної організації об'єктів сучасної рекреації в регіоні виявлено інтегральні чинники впливу на формування і розвиток сучасних видів рекреації. Основними з них є: поява нових форм власності та зміна системи господарювання; сформованість рекреаційних центрів і розвиток транспортної мережі; стан первинної рекреаційної інфраструктури на території; атрактивність території та наявність незадіяних рекреаційних ресурсів; наявна матеріально-технічна база місцевого населення з можливістю переобладнання під рекреаційні функції; інвестиційна привабливість для окремих підприємців та підприємств; інформаційне забезпечення брендингу регіону та його рекреаційної галузі; наявний потенціал трудових ресурсів та їхня мотивованість до підприємницької діяльності; соціальна потреба в закладах рекреації.

Виділені чинники займають визначальне місце у формуванні об'єктів сучасної рекреації та окреслюють рекреаційні перспективи її розвитку. У контексті

архітектурної діяльності їх можна розділити на 3 групи: чинники, на дію яких архітектор має безпосередній, опосередкований вплив та не має впливу.

У п'ятому розділі **«МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРИ ОБ'ЄКТІВ СУЧАСНОЇ РЕКРЕАЦІЇ»** обґрунтовано вимоги, пропозиції та методичні рекомендації щодо архітектурно-планувальної організації рекреаційних об'єктів, а також архітектурно-містобудівних рішень рекреаційних зон. Систематизація об'єктів сучасної рекреації, особливості архітектурно-планувальної організації та чинники впливу на їхнє формування стають основою обґрунтування нових вимог, принципів та методичних рекомендацій до формування архітектурно-планувальних рішень об'єктів сучасної рекреації.

У підрозділі 5.1 *«Вимоги до формування рекреаційної інфраструктури в регіоні»* сформульовані такі вимоги щодо формування об'єктів сучасної рекреації: *відповідності стратегіям і планам регіонального розвитку*, що передбачає врахування та узгодження стратегій, програм та планів розвитку рекреації на всіх рівнях рекреаційного районування та проектування; *поглиблення наукової обґрунтованості проектних рішень* – вимагає активізації наукових досліджень регіону, проведення моніторингу, класифікації та систематизації процесів у архітектурі об'єктів сучасної рекреації тощо; *соціальної орієнтованості архітектурних рішень об'єктів сучасної рекреації*, що передбачає зміну систем громадських обговорень та роботи з територіальними громадами, зокрема при обґрунтуванні стратегій розвитку населених пунктів, розміщення об'єктів рекреації на їх території, визначення потужності та особливостей вирішення рекреаційної інфраструктури; *енергоефективності та екологічності проєктованих об'єктів*, що передбачає використання альтернативних джерел енергії, енергоощадних матеріалів та конструкцій, а також екологічної безпеки проектних рішень; *популяризації і підтримки об'єктів історико-культурної спадщини* - передбачає розробку проєктів розвитку територій та архітектури об'єктів з урахуванням історико-мистецького потенціалу незадіяних ресурсів як визначальної складової та основи розвитку окремих районів.

У підрозділі 5.2 *«Принципи архітектурної організації об'єктів сучасної рекреації»* обґрунтовано 5 принципів архітектурної організації об'єктів рекреації.

Перший – *збалансованості*, що передбачає пошук незадіяних рекреаційних ресурсів у загальному рекреаційному потенціалі окремо взятого населеного пункту чи району та обґрунтування шляхів їх уключення у сформовану рекреаційну систему. Дія даного принципу поширюється на всі види рекреації, що формуються на території регіону. Збалансоване використання природно-ландшафтних рекреаційних ресурсів на невеликій території призведе до покращення екологічного стану та збільшення варіативності відпочинку, дозволить розширити атрактивність регіону.

Другий - *вузлової інтеграції*, який передбачає пошук можливостей залучення рекреаційно-перспективних населених пунктів окремого району в систему рекреації та створення нових рекреаційних вузлів. Реалізація даного принципу зорієнтована на сільський туризм, реколекційну та гірськолижну рекреацію. Так, для ТК «Буковель» першочерговим є створення придорожніх об'єктів обслуговування рекреантів

(придорожного сервісу), а також додаткових об'єктів гірськолижного спрямування розосереджених поза територією сіл Поляниця та Татарів.

Третій – *поліфункціональності*, що передбачає створення об'єктів сучасної рекреації з усесезонним використанням наявного рекреаційного потенціалу. Даний принцип передбачає зміни у функціонуванні об'єктів сучасної рекреації шляхом створення додаткових об'єктів екстремальної, археологічної, етнографічної та інших видів рекреації.

Четвертий – *музеїфікації*, що передбачає створення додаткових музеїв, перетворення існуючих архітектурних, історичних, археологічних та мистецьких об'єктів на об'єкти атракції та розвиток етнографічної рекреації в межах регіону, районів та окремих населених пунктів.

П'ятий – *розширення ефективних зв'язків*, який зорієнтований на підвищення ефективності функціонування рекреації в населеному пункті та адміністративному районі через створення нових туристичних маршрутів, у які включені різні види рекреації, а також кооперації рекреаційної інфраструктури (проживання, харчування, відпочинку, а також менеджменту) в системі рекреаційної потужності адміністративних районів. Такий принцип стосується всіх сучасних видів рекреації, а вдала його реалізація на рівні населеного пункту дозволяє поступово перейти до формування регіональних та міжрегіональних систем рекреації.

Запропоновані принципи направлені на вдосконалення рекреаційного простору та покращення архітектурно-ландшафтних характеристик рекреаційних територій.

У підрозділі 5.3 «*Методичні рекомендації з обґрунтування архітектурно-планувальних рішень об'єктів сучасної рекреації*» запропоновані зміни в методичних рекомендаціях до проектування, реалізації та функціонування рекреаційних об'єктів регіону.

Так, на етапі проектування рекреаційних об'єктів необхідні *зміни у формуванні завдань на проектування*. Сьогодні під час проектування постають складні завдання з багатьма невідомими. Не всі вони можуть бути чітко сформульовані, а окремі аспекти уточнюються в процесі вирішення. Проте головні вимоги та обмеження мають бути сформовані ще на етапі постановки завдання. Вони передбачають наведення додаткових екологічних, гігієнічних та інших обмежень, поданих відповідно до нормативних джерел та наукових обґрунтувань. Важливою складовою є участь населення в обговоренні проектних пропозицій, коли відбувається уточнення завдання на основі вимог територіальних громад.

Інша група змін торкається *передпроектного аналізу*, зокрема необхідності поглибленого дослідження ландшафтно-урбаністичних та історико-культурних умов, а також естетики ландшафтів. Виникають додаткові завдання для архітектора на цій стадії. Зростає увага до питань власності, правових відносин, оцінки вартості земель і територій, проблем участі місцевих жителів, вимог переміщення в центр архітектурної діяльності людини. Саме ці вимоги слід урахувати вже на стадії передпроектного аналізу. Дані зміни стосуються всіх етапів передпроектного аналізу, зокрема: розміщення, топографічно-планувальних та урбаністично-планувальних умов, історичних, функціональних, соціальних, економічних та інших характеристик.

Наступною групою змін виступають зміни в *обґрунтуванні концептуальних*

положень архітектурно-планувальних рішень. Часто концепція трактується як ескіз (перший варіант вирішення завдання), що є односторонньою, і зводиться, як правило, до вирішення вузько-прагматичних завдань будівництва й розвитку інфраструктури. При обґрунтуванні концепції має формуватися вектор та пріоритетні напрями розвитку системи, окреслюватися принципи розвитку та визначатися макрохарактеристики проектних рішень.

Окрім того, слід вносити зміни в процес проектування, що стосуються *розробки альтернативних варіантів реалізації концепції.* На даному етапі необхідно обґрунтувати також критерії вибору оптимального варіанту, головними з яких мають стати: корисність пропозиції, економічність, безпечність для людей і середовищ, рентабельність, а також час реалізації. При цьому між деякими критеріями існують зворотно пропорційні залежності. Тому слід вибрати варіанти за системою обґрунтованих показників за вибраними критеріями.

Остання група методичних змін передбачає порівняння та вибір оптимального варіанту. Даний етап передбачає уточнення визначених концепцією характеристик та їх прив'язки до конкретних умов, зокрема встановлених меж системи, внутрішніх зв'язків та функціональних характеристик. Тобто відбувається формування композиції об'єктів рекреації через поєднання її елементів, зв'язків і відношень, при якому вони, не втрачаючи індивідуальних характеристик, забезпечують необхідні ефекти.

Такі зміни пропонуємо як підхід від загальних питань до конкретних рішень. В умовах динамізації та ускладнення рекреаційних процесів пропонуємо вирішення окремих локальних завдань рекреаційного проектування методом від часткового до загального.

На кафедрі архітектурного проектування факультету архітектури туристичних комплексів ІФНТУНГ в ході дипломного проектування автором було апробовано дані методичні рекомендації, що розроблені на основі дисертаційного дослідження. Вони застосовуються студентами для містобудівних пропозицій та архітектурних рішень рекреаційних комплексів і об'єктів, обґрунтовані їх розташування в межах регіону. Дані напрацювання сприятимуть удосконаленню архітектурної організації туристично-рекреаційної діяльності краю, розвитку сучасних видів рекреації та слугуватимуть практичною підосовою для створення інвестиційних проектів з розвитку рекреації в конкретних адміністративних одиницях. Практика співпраці з органами місцевого самоврядування та проектними організаціями, у роботу яких входить рекреаційна діяльність, дозволить на науковому рівні розробляти та приймати архітектурно-містобудівні завдання, комплексно вирішувати проблеми архітектурної організації рекреації на місцях.

ВИСНОВКИ

У дисертації розв'язано науково-прикладні завдання:

1. Стан наукових досліджень та аналіз програм у сфері рекреації і туризму Прикарпаття дає змогу констатувати збереження до сьогодні застарілих прийомів їх

архітектурно-планувальної організації та підходів до розвитку. Це підтверджує і порівнювальний аналіз із функціонуванням рекреаційної галузі гірських районів країн Західної Європи та світу. Виявлено малоефективне використання наявних рекреаційних ресурсів. Існуюча структура їх споживання територіально не впорядкована, що має негативний вплив на якість та ефективність функціонування рекреаційного комплексу. Дано визначення поняття *об'єкти сучасної рекреації* – це об'єкти архітектури та інфраструктури, основною функцією яких є рекреаційна й ті, що за своїми архітектурним, часовим, економічним, соціальним, екологічним, технологічними критеріями відображають нові підходи до формування об'ємно-просторових, конструктивних, інженерних вирішень, розпланувальних та функціональних схем. Виділено сучасні види рекреації: сільський туризм, реколекційна, етнографічна, археологічна, екстремальна та гірськолижна рекреація.

2. Для розв'язання сформульованих завдань використано загальнонаукові методи дослідження та обґрунтовано прикладні методики оцінки рекреаційного потенціалу й аналізу архітектурно-планувальної організації рекреаційних об'єктів. Вони передбачають класифікацію, формалізацію, інтерв'ювання, натурні обстеження та графоаналітичний аналіз зібраних матеріалів. Особлива увага приділялась методам виявлення та оцінці незадіяного рекреаційного потенціалу і його розміщення, а також аналізу архітектурних рішень об'єктів сучасної рекреації в регіоні. Для виявлення особливостей архітектурно-планувальної організації об'єктів сучасної рекреації розроблена комплексна методика, що передбачає вивчення проектної документації, архітектурно-ландшафтну інвентаризацію та комплексний аналіз об'єктів сучасної рекреації.

3. Проведений аналіз структури і потенціалу рекреаційних ресурсів показує нерівномірне і нераціональне їх використання та розташування. Виділено 3 типи рекреаційних ресурсів, якими є природно-ландшафтні, історико-мистецькі, та інфраструктурні. Зроблена градація освоєння рекреаційного потенціалу по районах: найвищий рівень рекреаційного освоєння мають Надвірнянський та Долинський райони, де існує потенціал розвитку гірськолижної рекреації на основі сформованої інфраструктури. Саме в гірській частині цих районів можливий розвиток екстремальної рекреації. Незадіяний потенціал розвитку історико-мистецьких рекреаційних ресурсів Косівського, Верховинського та Коломийського районів, мегалітичних святилищ (місць сили), етнографічних осередків архітектури, а також існуючих музеїв декоративно-прикладного мистецтва можуть стати основою розвитку етнографічного та археологічного видів рекреації

4. Систематизовано об'єкти сучасної рекреації та проведено їх поділ на види за наступними ознаками: за природно-ландшафтними умовами, розміщенням у системі розселення, транзитною інфраструктурою, способом розпланування, функціональним призначенням, формою власності, видами функціонування, складом функцій та

способом проживання, за використанням рекреаційних ресурсів, за умовами розвитку і модернізації об'єктів і територій. На їх основі виділено наступні типологічні групи: об'єкти проживання (мотелі, готелі), харчування (ресторани туристичних комплексів та гірськолижних баз, придорожні кафе, їдальні тощо), транзитної інфраструктури (дорожні вказівники, маркування туристичних маршрутів, туристичні маршрути, гірськолижні витяги), сакральні (реколекційні центри, паломницькі центри, храми, храмові комплекси), торгівельні (сувенірні ринки, ятки), лікувального профілю (санаторії, профілакторії, курорти) та об'єкти історико-мистецької та архітектурної спадщини (автентичні садиби, будинки - гражди, млин-валило тощо).

5. Особливості архітектурно-планувальної організації і розвитку об'єктів сучасної рекреації визначені на основі авторських досліджень 150-ти об'єктів сучасної рекреації, шляхом архітектурно-ландшафтної інвентаризації, аналізу реалізованих проектних рішень та статистичних даних. До їх особливостей слід віднести: підвищену атрактивність рекреаційних територій; зменшення площ території окремих рекреаційних комплексів; диференціацію зон відпочинку та їх поділ за віковими групами та видами відпочинку; зростання відкритості на атрактивне природне оточення; збільшення гнучкості та відкритості планувальної структури комплексів; зменшення архітектурно-планувальних обмежень у дотриманні вимог екологічності, техногенної та пожежної безпеки; створення додаткових атракцій, що локалізуються безпосередньо в межах комплексу (плавальні басейни, сауни, більярдні); покращення та модернізація місць загального відпочинку (лаундж-зони), використання сучасного сервісу в рекреаційних об'єктах (інтернет, кабельне телебачення); покращення об'ємно-просторових та дизайнерських вирішень, архітектури та дизайну середовища; використання нових енергоефективних матеріалів та конструкцій, а також нових технологій будівництва при спорудженні окремих об'єктів на території рекреаційних закладів.

6. Виявлено інтегральні чинники впливу на формування і розвиток об'єктів сучасної рекреації. Основними з них є: поява нових форм власності та зміна системи господарювання; сформованість рекреаційних центрів і розвиток транспортної мережі; стан первинної рекреаційної інфраструктури на території; атрактивність території та наявність незадіяних рекреаційних ресурсів; наявна матеріально-технічна база місцевого населення з можливістю переобладнання під рекреаційні функції; інвестиційна привабливість; інформаційне забезпечення брендингу регіону та його рекреаційної галузі, наявний потенціал трудових ресурсів та їх мотивованість до підприємницької діяльності; соціальна потреба в закладах рекреації. У контексті архітектурної діяльності виявлені чинники розділені на 3 групи: чинники, на дію яких архітектор має безпосередній, опосередкований та незначний вплив.

7. Визначено вимоги до ефективного проектування і розвитку сучасних видів рекреації, зокрема: відповідності стратегіям і планам регіонального розвитку;

поглиблення наукової обґрунтованості проектних рішень, що передбачає розширення наукових досліджень, проведення класифікації та систематизації об'єктів сучасної рекреації тощо; соціальної орієнтованості архітектурних рішень об'єктів сучасної рекреації, яка реалізується через громадські обговорення, погодження та затвердження; енергоефективності та екологічності проєктованих об'єктів, що передбачає використання альтернативних джерел енергії та енергоощадних матеріалів; популяризації та підтримки об'єктів історико-культурної спадщини - розробку проєктів розвитку територій з врахуванням історико-мистецького потенціалу незадіяних ресурсів.

8. Обґрунтовано принципи формування і розвитку об'єктів сучасної рекреації: *збалансованості*, що передбачає пошук незадіяних рекреаційних ресурсів у загальному рекреаційному потенціалі окремо взятого населеного пункту чи району; *вузлової інтеграції*, який передбачає пошук можливостей залучення рекреаційно перспективних населених пунктів окремого району в систему рекреації; *поліфункціональності*, що передбачає створення об'єктів сучасної рекреації з усесезонним використанням наявного рекреаційного потенціалу; *музеєфікації*, що передбачає створення додаткових музеїв та перетворення існуючих архітектурних, історичних, археологічних та мистецьких об'єктів на об'єкти атракції; *розширення ефективних зв'язків* через створення туристичних маршрутів, кооперації рекреаційної інфраструктури тощо. Запропоновані принципи направлені на вдосконалення рекреаційного простору, покращення ландшафтно-просторових характеристик рекреаційних територій.

9. Запропоновано методичні рекомендації змін до проєктування рекреаційних об'єктів у регіоні. Вони включають зміни на всіх етапах проектного процесу. Зокрема: *зміни у формуванні завдань на проєктування* через наведення додаткових екологічних, гігієнічних та інших обмежень, поданих відповідно до нормативних джерел та наукових обґрунтувань, а також участь громад в обговоренні проектних пропозицій; *передпроектного аналізу*, зокрема необхідності поглибленого дослідження ландшафтно-урбаністичних умов, та естетики ландшафтів. Наступною групою змін виступають зміни в *обґрунтуванні концептуальних положень архітектурно-планувальних рішень*, при яких має формуватися вектор пріоритетних напрямів розвитку та макрохарактеристики системи; *розробка альтернативних варіантів реалізації концепції*, на даному етапі слід обґрунтувати також критерії вибору варіантів, головними з яких мають стати: корисність пропозиції, економічність, безпечність для людей і середовищ, рентабельність, а також час реалізації. Остання група методичних змін передбачає *порівняння та вибір оптимального варіанту*. Даний етап передбачає уточнення визначених концепцією характеристик та їх прив'язки до конкретних умов.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Смадич І. П. Народна культура в архітектурній організації туристично-рекреаційного простору Українських Карпат/ І. П. Смадич, Г. М. Юрчишин // Містобудування та територіальне планування: Наук.-техн. збірник. – К.: КНУБА, 2012. – Вип. 46. – С. 666-674. (50% матеріалу - розробка автора).
2. Смадич І. П. Нові види рекреації на основі мегалітичних святилищ Прикарпаття / І.П. Смадич // Містобудування та територіальне планування. Наук.-техн. збірник. – К.: КНУБА, 2013. – Вип. 49. – С. 493–501.
3. Смадич І.П. Власні методики дослідження, використані при вивченні архітектурно-просторового потенціалу нових видів рекреації в Карпатському регіоні / І.П. Смадич // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник. – К.: КНУБА, 2014. – Вип. 37. – С. 274 – 280.
4. Смадич І.П. Систематизація нових видів рекреації та їх місце в структурі галузі /І.П. Смадич // Містобудування та територіальне планування. Наук.-техн. збірник. – К.: КНУБА, 2014. – Вип. 53. – С. 496–502.
5. Смадич І.П. Принципи формування рекреаційного простору з включенням нових видів рекреації /І.П. Смадич // Містобудування та територіальне планування. Наук.-техн. збірник. – К.: КНУБА, 2015. – Вип. 55. – С. 380-386.
6. Смадич І.П. Застосування методу пошуку радіального осередку в контексті нових видів рекреації на Прикарпатті / І.П. Смадич// Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник. – К.: КНУБА, 2015. – Вип. 38. – С. 283-292.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав, які внесені до міжнародних наукометричних баз даних

7. Смадыч И.П. Развитие экстремальных видов спорта как нового вида рекреации в Карпатском регионе/ И.П. Смадыч // Сборник научных трудов SWorld. – Выпуск 3(36). Том 18. – Иваново: МАРКОВА АД, 2014. – С. 22 – 26 ЦИТ: 314-343.

Інші публікації, матеріали конференцій та тези доповідей

8. Смадыч И. П. Развитие новых форм рекреации Западной Украины на основании мегалитических святилищ Прикарпатья // И.П. Смадыч: материалы Международной научно-практической конференции [Традиции и современное состояние культуры и искусств]. – Минск (28-29 ноября 2013 г.) – С. 56-65.
9. Смадич І. П. Ресурсний потенціал в архітектурній організації рекреаційного простору гірських районів Івано-Франківської області / І.П. Смадич: Scientific and practical edition: Denmark, 18 July 2014. Publishing Center of The International Scientific Association “Science & Genesis”. – Copenhagen, 2014. - С. 100 – 108.
10. Смадыч И.П. Создание туристско-экскурсионных маршрутов на основании обнаруженных мегалитических святилищ в Косовском и Верховинском

- районах / И.П. Смадыч: Материалы V Международной научно-практической конференции [Образование. Наука. Культура]. – (Гжель, 2013) – С. 508 – 512.
11. Смадыч И.П. Ресурсний потенціал в архітектурній організації рекреаційного простору Українських Карпат / І. П. Смадыч: Материалы международной научно-практической Интернет-конференции [Современные направления теоретических и прикладных исследований] - 18 – 30.03. 2014 г.
 12. Смадыч Иван. Сільський туризм як основа розвитку рекреації в сільській місцевості Карпат (на прикладі Івано-Франківської області) / І. Смадыч // The European Scientific and Practical Congress vol. 1 “Global scientific unity 2014” 26 – 27 september, Prague, P.81 – 89.
 13. Смадыч И.П. Вплив етнодизайну на розвиток нових форм рекреації Українських Карпат // І.П. Смадыч // Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст: Збірник наукових праць. – Книга третя. – Полтава, 2015. - С. 199-204.

АНОТАЦІЯ

Смадыч І.П. Архітектурна організація об'єктів сучасної рекреації в Карпатському регіоні України.

Дисертація – на правах рукопису на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.001 — Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури. – Національний університет «Львівська політехніка», Міністерство освіти і науки України, 2016.

Уточнено поняття «об'єкти сучасної рекреації», визначено основні трактування даного терміну та особливості типологічного поділу. Розглянуто стан дослідження рекреаційної проблематики та рекреаційного середовища регіону в контексті зарубіжного та вітчизняного досвіду. Обґрунтовано теоретичні, емпіричні та спеціальні методи, що застосовуються в дослідженні архітектури об'єктів та рекреаційного середовища. Здійснено аналіз рекреаційних ресурсів, їхніх видів, структури та розташування; проведено оцінку потенціалу незадіяних рекреаційних ресурсів. Систематизовано об'єкти сучасної рекреації гірських районів Івано-Франківщини. На основі аналізу вибраних об'єктів сучасної рекреації виявлено архітектурно-планувальні особливості їхніх рішень, виділено чинники впливу на архітектурну організацію та розвиток. Обґрунтовано вимоги й принципи архітектурно-планувальної організації та розвитку рекреації в регіоні, розроблено практичні рекомендації до проектування, реалізації та функціонування рекреаційних об'єктів регіону.

Ключові слова: архітектурно-планувальна організація, Карпатський регіон, сучасні види рекреації, туризм, просторовий потенціал, гірські райони.

ANNOTATION

I.P. Smadych. Architectural organization of modern recreations facilities in the Carpathian region of Ukraine – on the right of manuscript.

Thesis - manuscript for a scientific degree in architecture by specialty 18.00.001 - Theory of architecture, restoration of monuments architecture - "Lviv Polytechnic", Ministry of education and science, National University 2016.

A clarification of the term "modern recreation facilities", the basic interpretation of the term and features typological division. The state of research issues recreation and recreational environment of the region in the context of foreign and domestic experience. Highlight these modern types of recreation, rural tourism, retreat, ethnographic, archaeological, extreme ski and recreation.

Theoretical, empirical and special methods used in the study of architectural objects and recreational environment. Particular attention is paid to methods of identifying and evaluating non initiated recreational potential and its location, as well as analysis of architectural decisions modern recreation facilities in the region. The analysis of recreational resources, their types, structure and location; an assessment of potential unused recreational resources. Highlight 3 types of recreational resources, which are the natural landscape, historical, artistic, and infrastructure. Made gradation potential for development of recreational areas. Systematized modern recreation facilities mountainous regions of Ivano-Frankivsk On this basis identified the following typological groups, accommodation (motels, hotels), food (restaurants, tourist centers and ski centers, roadside cafes, canteens, etc.), transit infrastructure (road signs marking hiking trails, hiking trails ski lifts), sacral (retreat centers, pilgrimage centers, temples, temple complexes), shopping (souvenir markets, interest) therapeutic profile (health centers, dispensaries, spas) and historical and artistic and architectural heritage (authentic manor houses - granjas mill, plunged etc).

Based on the analysis of selected objects found modern recreation architectural and planning features of their solutions and highlighted the factors that influenced the architectural organization and development. The requirements of efficient design and development of modern forms of recreation. The principles of formation and development of modern forms of recreation. Methodical recommendations of changes to the design of recreational facilities in the region, including changes at all stages of the project process.

Keywords: architectural and planning organization Carpathian region, modern types of recreation, tourism, spatial potential mountain areas.

АННОТАЦИЯ

Смадыч И.П. Архитектурная организация объектов современной рекреации в Карпатском регионе Украины. Диссертация – на правах рукописи, на соискание ученой степени кандидата архитектуры по специальности 18.00.001 - Теория архитектуры, реставрация памятников архитектуры. - Национальный университет «Львівська політехніка», Министерство образования и науки Украины, 2016 г.

Уточнено определение понятия «объекты современной рекреации», определены основные трактовки данного термина и особенности типологического деления. Рассмотрено состояние исследования рекреационной проблематики и рекреационной среды региона в контексте зарубежного и отечественного опыта. Обоснованы теоретические, эмпирические и специальные методы, применяемые в исследовании архитектуры объектов и рекреационной среды. Осуществлен анализ рекреационных ресурсов, их видов, структуры и расположения; проведена оценка потенциала

незадействованных рекреационных ресурсов. Систематизированы объекты современной рекреации горных районов Ивано-Франковской области. На основе анализа выбранных объектов современной рекреации обнаружено архитектурно-планировочные особенности их решений и выделены факторы влияния на архитектурную организацию и развитие. Обоснованы требования и принципы архитектурно-планировочной организации и развития рекреации в регионе, разработаны практические рекомендации к проектированию, реализации и функционирования рекреационных объектов региона.

Ключевые слова: архитектурно-планировочная организация, Карпатский регион, современные виды рекреации, туризм, пространственный потенциал, горные районы.